

Tillbaka till Spiti

Resan hade förberetts redan på ett tidigt stadium i Göteborg under våren med bland annat regelbundna träffar, där den viktigaste hade varit hos Birgit Gustafsson i Johanneberg, som också skulle ut på äventyr i Ladakh under sommaren, där vi beslöt att försöka träffas alla tre. Då vi misslyckats 2011 med att nå fram till Spiti var Janne och jag inriktade på att desto säkrare nå Spiti den här gången, men vi kunde aldrig ana vad vi skulle möta där.

1. Vägen över Simla

Allting gick som en dans till en början. Visumkvalet i år, som blev så ohyggligt påfrestande förra året, gick på bara fyra dagar fastän det utlovats fem. För att göra inledningsetappen lättare kom vi överens om att satsa på lokalflyg från Delhi till Chandigarh, för att korta ner busspåfrestningarna. Det var där problemen började.

Vi köpte sprit i Göteborg på Landvetter, som sig bör, Janne whisky och jag Jägermeister, som plomberades för transporten i handbagaget. I Helsingfors vid mellanlandningen tillstötte en försening, så att vi fick vänta två timmar extra där medan vi förbryllades av att alla caféer (utom ett) på flygplatsen hade söndagsstängt. Frestelsen att öppna någon av flaskorna var oerhörd, speciellt som även vinbaren hade stängt, men vi klarade oss.

När vi skulle byta till lokalflyget i Delhi tillstötte komplikationer. Flaskor med innehåll fick icke medtagas i handbagaget hur plomberade de än var. Vi hade bara checkat in ett större bagage var, men nu måste även handbagaget checkas in om flaskorna skulle räddas. Expediten löste problemet med att förse flaskhandbagaget med en särskild etikett som utmärkte dryckjomtransport. Så kom spriten levande fram till Chandigarh.

Där föll vi för frestelsen att ta en taxi upp till Simla. Janne hade på nätet sett att en taxi Chandigarh-Simla kunde kosta 4500, men vi fick ett generöst erbjudande om bara 2350 (knapp 300 kronor), så vi slog till.

Vädret var hyfsat. Monsunen slog till endast fläckvis och verkade i avtagande. Men på vägen till Simla inträdde en ny situation. Vår chaufför frågade om vi skulle till nya eller gamla busstationen. Jag trodde han menade den centrala och den andra bakom åsryggen och svarade den nya. Det visade sig att Simla hade fått en helt ny busstation.

Denna låg dessutom långt utanför staden. När vi släpptes av där var vi helt bortkomna och visste inte alls var vi var. En taxichaufför erbjöd sig att köra oss till staden för 250. Vi beslöt oss för att gå själva.

Men när vi såg hur långt det var satte vi något i halsen. Vi skulle få vandra hela eftermiddagen. Vi ångrade att vi inte tagit taxin och hoppades få lift i stället. Ett bilistpar förbarmade sig över oss och förklarade att vi gått alldeles fel och att vi var på väg så långt bort från staden som möjligt. Han körde oss till en busshållplats, där vi kunde ta en lokalbuss upp till staden. Biljetten kostade 4 rupier (50 öre). Jämför med taximöjlighetens 250. Bussen körde oss till gamla busstationen, varifrån det sedan bara var att bestiga alla trapporna upp till staden. Vi var hungriga och uttröttade efter en förkortad natt i en flygstol men kom upp och nådde fram till det hett åtrådda *Indian Coffee House*, där vi omgående frossade i ostomelett med kaffe i två omgångar, en lyxlunch för 20 kronor.

Det hade varit ett oväntat extra äventyr med påfrestande strapatser, men vi hade gjort den nyttiga lärdomen att bekanta oss med Simlas nya busstation, vars existens ingen av oss haft en aning om tidigare.

Vi lyckades sedan köpa bussbiljett i den gamla busstationen men måste ta bussen ner till den nya. Nattbussen till Manali tog sedan bara 10 timmar, så att vi var framme vid Manali klockan 5 på morgonen, exakt 36 timmar efter att vi lämnat Göteborg.

Det blev en påfrestande extra natt i sittande ställning i en buss som hela tiden ursinnigt krängde och slängde i kurvorna, så att ingen sovande ställning var möjlig att behålla. Till detta kom myggorna, som bet mest i fötterna. Ändå stal man sig till sina sömnstunder då och då, så att när man mörbultad kom fram till Manali efter två natters sittningar man ändå var i relativt utvilat tillstånd. Det hade kunnat vara värre, men hungrig var man, och smutsig var man.

Gamle herrn på Greenland tog lika hjärtligt emot oss som någonsin, så man var hemma igen. Duschen bjöd på varmvatten, och köket fixade frukost, så man kunde i lugn och ro börja återhämta sig efter den första etappen av denna oförutsägbara resa.

Dock tycktes vädret vara hyggligt. Monsunen förekom endast fläckvis, och luftfuktigheten var inte överväldigande, så att man kunde få sin handduk att torka. Kort sagt, det var bara att njuta.

2. Goda nyheter i Manali och resan till Kaza

Monsunen hade inte varit för svår i år. De regn som drabbat Uttaranchal och gjort 70,000 hemlösa och krävt 11,000 liv av vilka 4000 ännu inte hittats hade inte varit monsunregn utan plötsliga katastrofala skyfall till följd av klimatförändringen, liksom katastrofen i Ladakh för tre år sedan 2010. Äppelskörden skulle bli god i år och kanske för god, så det fanns äppel överallt och priserna sjunkit till hälften. Rohtangpasset hade inte varit stängt en enda gång under hela sommaren, och detta var det bästa tecknet av alla.

Min värd verkade må bättre än någonsin, och hans installation av solvärmare på taket var ytterligare ett tecken på att han fann det värt att fortsätta satsa på en framtid för sitt hotell vid sina 84 år. Även Raju hade gått ner i vikt och såg bättre ut, och vi utbytte informationer om det aktuella läget. Han berättade att det kunde finnas en möjlighet till en direktbuss från Kaza till Keylong utan byte vid Gramphu.

Vi hade tänkt ta bussen till Kaza klockan 5 följande morgon, men Janne föreslog att vi skulle ta en taxi i stället för bekvämare och säkrare resa med möjlighet till egna stopp när vi ville. Detta förslag var oemotståndligt och oavvisligt. Frågan var om vi skulle fara följande dag eller stanna i Manali en dag extra.

Vi hade som grannar ett förtjusande italienskt sällskap om tre personer, där en var mörkhyad från södra Indien men talade en utmärkt italienska. Mannen levde i Villa San Giovanni medan hans dam och jag fann varandra genast.

En äldre tysk från södra Bayern ankom direkt från Ladakh och meddelade att allt hade varit perfekt och underbart men att bara solen varit något för stark ibland. Det vore konstigt annars. Vi diskuterade Tyskland och relationerna med Frankrike, han kunde inte alls förstå att de någonsin hade krigat med varandra då det var naturligt för tyskar att lära sig franska

och för fransmän att lära sig tyska och samarbeta över alla gränser, och minst av allt kunde han förstå nynazismen. Nazismen hade ju inte varit något annat än världshistoriens värsta mardrömsmisstag från början till slut. Just denna dag hade 1949 Konrad Adenauer blivit Västtysklands kansler med oerhörd betydelse för Tysklands återuppbyggnad och utvecklingen mot EEC och EU. Jag erinrade honom dock om att revisionisternas första företrädare med ifrågasättandet av Förintelsen hade varit fransman.

Det regnade tröstlöst hela eftermiddagen, varför vi beslöt oss för uppbrott följande morgon. Regnet var ihållande och bådade intet gott, alla de värsta regnscenarierna från gångna regnkatastrofår i Manali som 2004 och 2010 framträdde för min inre syn, men det var bara att hoppas på att det skulle gå vägen.

En annan god nyhet var att det fanns allt fler Wi-Fi-ställen i Indien, där man alltså kunde koppla upp sig gratis och trådlöst. I Vashisht fanns det åtskilliga sådana ställen, men jag ville inte bära med mig min handdator upp dit i ösregnet, men möjligheten var definitivt en positiv öppning för framtiden.

Emellertid var regnet bekymmersamt då det bara höll på och hällde på, och det pågick hela natten. Mardrömsscenariot var en verklighet. Vi skulle inte slippa problem med vädret.

Janne hade organiserat resan. Han hade fått tag i en jeep för bara 7000 till Kaza men i Old Manali erbjödits det samma för 6500 med tibetansk chaufför. Han fick också tag på ett franskt par, och om vi hade följt med dem hade priset blivit ännu billigare. Emellertid var paret snorkigt, och vi föredrog den tibetanska chauffören.

Han visade sig vara hjälpsamheten själv och en idealisk chaufför. Han var omtänksam och rask och mer än vänlig. Efter frukost på Lakshmi besteg vi jeepen ute i skvären och satte genast av halv 9 på morgonen. Det regnade fortfarande men inte mycket.

Resan visade sig gå som en dans, då det var litet trafik denna Indiens 67-e självständighetsdag och då vägen hade förbättrats åtskilligt. Emellertid tilltog regnet ju högre upp vi kom samtidigt med blåsten. De första gyttjeställena uppträdde först efter Marhi. Där blev tjockan total, och den blev inte bättre på andra sidan Rohtang.

Regnet förföljde oss hela vägen. Aldrig hade jag upplevat regn på andra sidan Rohtang tidigare, och dessutom var dimman kompakt, så man såg intet av bergen. Detta varade ända fram till Kunzun La, det andra passet på 4400 meter. Även där regnade det och blåste av bara fan. Vi formligen piskades av regnet över passet.

En incident inträffade, när vi fastnade i en fors och måste gå ut och skjuta på. Det blev till att vada i iskallt vatten. Vi lyckades inte, och först när det kom en annan jeep till platsen full av robusta ryssisraeler kunde vi med deras hjälp få loss jeepen. Det var i deras eget intresse att vägen genom forsen blev fri.

Först efter det sista passet började solen synas och molnen släppa fram en smula blå himmel. Inte ens från passet hade vi för molnen sett något av bergen, men nu öppnade sig Spitidalen för oss i all sin vilda och ödsliga skönhet, som i mycket påminde om Zanskar. Emellertid var dagens resetapp 20 mil, och vi kom fram till Kaza först efter mörkrets inbrott, och att då börja söka efter ett hotell var varken lätt eller roligt. Flera var fulla, men till slut kom vi fram till som jag trodde var mitt gamla Zambala från 2005 i den gamla delen av staden. Det var strömavbrott, hela staden var mörklagd, men vi fick ett rum för 300 och full middag, och det var allt vad vi behövde efter en regnig resdag i pinande stormvind över två

4000-meterspass under 12 timmar. Det var bara att drösa i sängen efter middagens avslutning halv 11.

3. Första dagen i Spiti.

Det visade sig att hela landet var utan elektricitet. De hade hoppats den skulle komma tillbaka redan igår kväll, men det gjorde den inte. Man fick klara sig på levande ljus och ficklampor.

Efter mycket diskussioner hit och dit beslöt vi att satsa på Key och Kibar, det största klostret och världens högst belägna by, enligt reklamen. Den var i själva verket världens högst belägna by med elektricitet, men det hjälpte ju inte nu när hela landet var strömlöst. Klostret låg bara 12 km från Kaza och Kibar 4 km högre upp. De var alltså inom gångavstånd, men vi beslöt ändå att anlita Karma, som tacksamt ställde upp med mer än man bad honom om. Åtminstone jag ville vandra hela vägen tillbaka.

Vädret var angenämt då det varken var för gassigt eller hotade med regn. Blå himmel skymtade ibland mellan nästan bara vita moln, så vi tog inget paraply med oss.

Uppe i Kibar 4200 meter över havet nöjde vi oss med att dricka en kopp te på samma ställe där jag suttit med Sergio och Silvia för åtta år sedan. Byn är imponerande med sina 80 hus på så hög höjd, men nästa by, som ligger ett snäpp högre, har också 80 hus. Sedan finns det en by till ännu högre upp som inte syns från Kibar.

Sedan gick vi ned till klostret, dit den ena jeepplasten efter den andra av israeler ankom samtidigt som vi, men vi välkomnades med samma hjärtlighet som för åtta år sedan och bjöds på föreläsningar om kapellens hemligheter och på mycket gott te. Det var ett alltigenom angenämt och berikande besök.

Sedan kom Karma med jeepen och bjöd oss på kaffe. Janne föreslog att vi skulle ta oss upp till en viss utsiktspunkt ovanför klostret längs en oländig stig, men jag fick ta mig dit upp ensam – ravinerna var för branta, och Janne gjorde klokt i att inte riskera någonting. Vi möttes sedan där nere, gick åter upp till Karmas kaffebjudning, där jag lämnade dem för att vandra tillbaka till Kaza. Jag beräknade de 12 kilometrarna till två och en halv timme, och det stämde exakt.

Hemma väntade oss bedrövliga nyheter. Omedelbart efter att vi hade passerat Kunzun La hade vägen över passet stängts. Vi hade ju fastnat i en fors där och även passerat ett antal andra kritiska ställen, så det var inte så konstigt. Regnet hade ju förföljt oss hela vägen, och tydligen hade något rasat efter oss så att vägen blev obrukbar. Vägen stängd och ingen elektricitet i hela landet – det kunde knappast bli bättre.

Ändå kom jag ut på internet efter först några abortiva försök och fick läsa nyheter om våldsamma översvämningar i Delhi, våldsamma sammanstötningar mellan muslimer och hinduer i Kashmir och Srinagar, våldsamma upplopp och sammanstötningar med mera bråk i Egypten och annat sådant.

För morgondagen planerade vi för en *trek* från Damul till Dankhar, en sträcka som ungefär var den samma som dagens men nerförsbacke hela vägen. En annan dålig nyhet var att Pindalen var blockerad av ras, som Janne hade sett fram emot att få besöka. Den var alltså

utesluten ur programmet. Vi hade därmed bara Dankharäventyret kvar i Spiti, om vi skulle kunna ta oss ut ur landet på måndag för att nå Leh på tisdag den 20-e om fyra dagar.

4. Dankhar.

Dagen blev minst sagt äventyrlig. Det var planerat att vi med Karma skulle fara med jeep upp till Demul och därifrån vandra ner till Dankhar, en vandring som till en början skulle vara brant men som sedan skulle bli lättare.

Byn Demul låg uppe på 4300 meters höjd, och uppstigningen dit över Spitidalen var hisnande. Där skildes vi från Karma och inledde nedstigningen.

Denna visade sig mer än bara svår, då föret var förrådiskt och slipprigt hela vägen. Det gick därför extremt långsamt, och det uppstod en kris när vi äntligen nådde ner till fast mark och inte genast kunde orientera oss till fortsättningen av stigen. Till en början följde vi fel flod motströms, vilket vi tvingades inse när där inte fanns någon stig. När vi kom fram till rätt flod var dess enda bro bruten med mitten i vattnet och två kanor ner i det från båda håll. Vi försökte finna ett vadställe, men strömmen var för strid. Det var helt enkelt omöjligt, och Janne, en erfaren fjällvandrare, skulle inte ens i Lapplandsfjällen våga korsa en sådan ström. Detta är ett vanligt problem i Ladakh och Spiti – skyfall resulterar alltid i översvämningar och brutna eller bortförda broar, och de kan ligga oreparerade i årtal. Därför är jag i allmänhet ovillig till äventyrliga vandringar i dessa berg med oanade faror på vägen, men

detta var Jannes enda chans till en *trek* i Spiti, där Pindalen var uträknad, och jag ville inte göra honom besviken.

Vi måste anlita den brustna bron – och lyckades. Ett hopp av denna typ kräver noggrann koncentration och precision, men ingen plurrade.

När vi äntligen nådde Solang, som låg på halva vägen, en by på två hus, var klockan redan kvart före ett – vi hade hållit på i tre timmar och var ansträngda. Det såg illa ut för vår ankomst till Dankhar idag.

Vi kom fram till byn Lalung tjugo över två och beslöt att stanna där för natten. Vi fann ett trevligt *home stay*, där jag kunde sitta på taket och läsa i solskenet, och middagen blev en upplevelse. Under dess lopp ankom tio släktingar av alla åldrar, fem barn, två systrar, en åldrad mamma och några till, så att köket fylldes av tretton personer. Middagen avslutades med mintte, som var kvällens clou.

Under dagen hade vi försökt besöka den lokala butiken. Den skulle ha öppnat klockan sex, men den öppnade sju. Vi fick knacka på och tränga oss in för att visas in i ett särskilt rum med varor – nästan bara godis alltsammans, med några läskedrycksflaskor, – mjölk och några ägg, och resten nästan bara godis.

Det var ett streck i programmet att nödgas fastna på detta ställe, vilket kanske skulle kosta oss en dag, men passet till Kunzun La var ändå blockerat fortfarande, vi kunde ändå inte komma ut på några dagar, och det var hela Spiti som var utan elektricitet sedan tre månader, inte bara denna by.

Det hade naturligtvis varit bättre om vi låtit Karma köra oss först upp till Demul och sedan direkt till Dankhar. Det hade besparat oss mycket tid, ansträngning, obekvämlighet och brustna förhoppningar, men det är lätt att vara efterklok.

Vi hade emellertid en angenäm natt, jag hade ett långt pärlband av angenäma drömmar och drömde bland annat att hela familjen Gumucio, våra barndomsvänner från Chile, flyttade tillbaka till Göteborg hela familjen, med Alejandro och Inez, Luis Enrique och de andra. Vi hade bett om tidig frukost för att säkert nå fram till Dankhar och ha tid på oss där. Jag vaknade halv 7, men Jannes tillstånd var kritiskt då han hade feber. Vi fick frukosten kvart i 7, omelett, chaupathis och te och var redo att starta.

Janne skulle ha betalat mycket för skjuts ner till Dankhar, och vi frågade om saken. En jeep skulle till Kaza men var fullsatt. *No deal*. Vi fick gå.

En bit nedåt hann emellertid den jeepen i fatt oss. Vi stannade för att släppa förbi den. Den stannade också. Föraren sade något och pekade uppåt. Vi förstod inte vad han menade, tills det gick upp för oss att vi fick sitta på taket. Det var bara att tacka och ta emot.

Det var som att rida på en kamel, då sjögången var oerhörd. Det gällde att gardera sig inför varje kurva. Vi hade inget att sitta på utom ett reservdäck, vars fälg slet sönder mina byxor. Fem kilometer från Dankhar signalerade jag att vi ville stiga av, där var ett fotomotiv jag inte ville missa, och det var rätt ställe för avstigning, då jeepen snart skulle dyka neråt mot Kaza, medan vi måste fortsätta uppåt mot Dankhar.

Vi nådde det övre klostret tjugo över 9. Därmed hade vi hela dagen på oss och kunde ta det lugnt med förfriskningar och lunch på det sedan 2010 nyuppförda gästhuset, som inte funnits till när vi varit här 2005 med Silvia och Sergio och som erbjöd både angenäma rum och restaurang med alla faciliteter.

Emellertid var menyn något av en paradox. Där fanns allt: tibetanskt, kinesiskt, indiskt, israeliskt, italienskt, pizza och *chop sey*, det var en luxuös meny på ett dussin rader i vackert stiltryck men med ögonbrynshöjande priser, och det visade sig att intet av all denna härlighet fanns tillgängligt i köket, inte ens *curd*.

Frågan uppkom om vi skulle besöka den berömda sjön. Jag ville det absolut, men Janne behövde vila.

Det var klokt av honom, ty vägen upp var brant, med den påföljd att vägen ner måste bli farligt glissando hela vägen. Sjön var inte mycket till sjö, snarare ett mellanting mellan en tjärn och en pöl, kanske en göl, men det var ett meditativt ställe med en vacker nyuppförd stupa över stranden. Någon sade att det fanns fisk där. Sjön hade tillflöde, men jag kunde inte se något utlopp. Här såg mina engelska vänner från Cambridge 2005 ett underligt djur vid den motsatta stranden som vi först efteråt kom på att måste ha varit en snöleopard.

Det var inte lätt att ta sig ifrån Dankhar. Vi förhörde oss om möjligheten att ta buss eller *shared jeep* därifrån, men det senare var inte möjligt. Det kanske skulle gå en buss vid tretiden, men det var osäkert, då både vägen till Kinnaur och till Manali var blockerade. Hur som helst måste vi ta oss ner till landsvägen, en nedstigning på några hundra meter.

En jeep avgick precis med plats på flaket, så att vi missade den. Ingen annan var startklar. Vi måste ta oss ner till fots och hänvisades till en diffus stig längs med berget. Det var åter glissando hela vägen som gällde, och dessutom avbröts stigen vid ett tillfälle och fortsatte högre upp på andra sidan – det är ofta så med stigar i Himalaya. Man får gå på känn.

Det tog en dryg timme för oss att ta oss ner, och väl där nere brände solen på ordentligt – enligt Janne var det 500 meter vi gått ner. Vi hade sett två bilar fara längs landsvägen ovanifrån, väl trafikerad var denna huvudväg inte, men vi hoppades ändå på lift.

Flera bilar körde förbi utan att stanna fastän de hade plats. Endast två av fyra var fulla. Med den femte fick vi lift efter en halvtimme – på flaket.

Det var en tuff skumpa-dumpa-färd på stående fot på 22 kilometer med gupp hela vägen, och det gällde att ha mjuka knän, precis som man när man skidar.

Vi var framme i Kaza före tre och hade därmed inte förlorat någon dag trots ganska påfrestande kriser och äventyr.

5. Krisen.

Det visade sig svårt att ta sig ut ur Spiti. Vägarna var fortfarande blockerade både mot Lahaul och mot Kinnaur. Passet över Kunzun La var stängt genom att vattenmassorna brutit igenom vägen efter att vi först sluppit igenom in till Spiti, och mot Kinnaur hade jordskred blockerat vägen. Därför kom det ingen buss från Rekong Peo (i Kinnaur 20 mil från Kaza), och därför körde det ingen buss över Kunzun La.

Att landet varit strömlöst i tre månader gjorde inte saken bättre, vilket vållat landet outhärliga problem inte minst när det gällde sjukhusen. Men det värsta problemet var festivalen i Kaza, som nu varade i tre dagar från lördag till måndag (19-21 augusti) och som innebar att hela Kaza förvandlades från en sömnig halvdöd by till ett stökigt kaos av myllrande människomassor, då plötsligt hela Spiti kommit hit. Dunka-dunka-musik och

skrällande högtalare från arenan och busstorget vräkte på från morgon till kväll, och trängseln var som i Delhi eller Benares. Naturligtvis hade alla dessa människor kommit hit med fordon, varför de också måste bege sig tillbaka med fordon, varför alla fordon var upptagna, varenda jeep och lokalbuss. Vår värd Phuntsok ansträngde sig hela kvällen för att finna ett fordon åt oss och tycktes få napp, men det sket sig. Kanske det skulle lösa sig på morgonen. Kanske det var meningen att vi skulle stanna en extra dag i Kaza, i synnerhet i betänkande av Jannes kritiska hälsa. Hans förkylning hade nu börjat lossna i form av näsforsar, så han var på god väg mot återhämtning. I ett led av konvalescensen nosade vi upp ortens lokala spritbutik, som vår nepalesiske värd på vår lilla tibetanska restaurang kunde ge oss en anvisning till, en reguljär indisk spritbutik bakom galler och med flera expediter bakom gallret, där han kunde köpa öl, som han längtade efter. Jag frågade om priset på deras *Green Label* whisky, och det var bara 300 rupier för en hel flaska. Så vi skulle nog åtminstone överleva.

Underhandlingarna med bussbolaget och med våra båda jeepmöjligheter pågick hela dagen. Mellan varven gick vi upp till klostret och hälsade på i butiker och sjapp, jag letade genom hela staden efter en kopp kaffe, ett *German Bakery* hade en espresso att erbjuda för 50 rupier, det verkade rena fusket, men vår tibetanska sylta hade faktiskt kaffe. Det var varken övertygande eller starkt, men det var kaffe.

Till slut kom vi till en överenskommelse med vår effektive reseterminal Lho-Te, Karmas arbetsgivare, som erbjöd en jeep hela vägen till Leh. Priset var 10,000, det var långt bortom mina möjligheters horisont, och jag ville helst stanna till i Keylong. Priset till bara Keylong fastställdes till bara 4000, men Janne ville gärna använda sig av jeepen hela vägen fram. Vi erbjöds en rabatt ner till 9000, och med tanke på Jannes utsatta hälsa slog vi till. Därmed skulle vi slippa allt eventuellt strul på vägen med bussbyte vid Gramchu-Khoksar, och resan kunde inte bli bekvämare eller effektivare. Det fick lov att kosta reserverna.

Emellertid var resan ännu inte rodd i hamn. Vi måste komma överens med chauffören, och han stod ingenstans att finna. Han hade just kommit från Leh och hade uttröttad lagt sig att sova, och ingen visste när han skulle vakna. Vår agent Lho-Te bad oss komma tillbaka halv 4. Busstationen hade bett oss komma halv 5 om vi ville ha biljetter. När vi kom till Lho-Te halv 4 var chauffören försvunnen. Han sov inte hemma längre, och ingen visste vart han hade tagit vägen. Vi väntade en halvtimme och ombads sedan komma tillbaka halv 6.

Vår värd på hotellet tyckte det var säkrast att vi skaffade en bussbiljett. Hans försök att hjälpa oss hade strandat. Han hade haft en jeep på gång tillsammans med ett gäng, så det skulle bli så billigt som 600 per person till Keylong, men den chauffören blev sjuk och måste till sjukhus, varpå de andra beslöt att ta bussen.

Ändå ville jag i det längsta tro på vår agent. Vi missade busschansen, och vår agent lovade presentera chauffören när vi hade vår avskedsmiddag hos vår nepalesiske tibetan. Klockan var då halv 7.

Halv 8 dök han upp med chauffören, en ladakhier som genast ingav förtroende. Han fick sin handpenning, och saken var klar. Avfärd klockan 4 på morgonen.

Den som hade gett oss kontakten med Lho-Te var en yppig och älskvärd amerikanska där från Pennsylvania som numera bodde i Wyoming men tillbringade somrarna i Spiti som konverterad buddhist. Hon gjorde ett mycket irländskt intryck och hade mycket riktigt ett

klart irländskt påbrå blandat med litauiska, skotska och andra blandade element. Hon var en entusiastisk buddhist och mycket pratsam och älskvärd och gav oss flera goda råd, bland annat kontakten med Lho-Te, som råkade vara Karmas arbetsgivare. Denne hade gett sig tillbaka till Manali, men jag fann honom på *facebook* och skickade honom en vänförfrågan.

Jag köpte min whiskyflaska att ha i reserv för 300 rupier (36 kronor), och det dracks ganska mycket där i Kaza under de pågående festivaldagarna. Då och då knackade på vår dörr en och annan berusad hotellgäst som hade gått fel.

Vädret var det si och så med. Det såg fortfarande mörkt ut åt Manalihållet, och den sista eftermiddagen överraskades vi av en rejäl regnskur. Men bussen hade kommit från Manali, vägen västerut var öppen, och vi kunde fly vidare från isoleringen och ovädret och elektricitetslösheten i Spiti till en förhoppningsvis soligare och stabilare tillvaro i Ladakh.

Halv elva denna kväll kom elektriciteten tillbaka till Spiti.

6. *Leh-resan.*

Vi steg upp halv 4 och var klara och väntade på jeepen vid avtalad tid klockan 4. Det regnade. Den kom halv fem.

Dagens resa följde samma mönster – ett ständigt småregn med små solglimtar, många och långa pauser varunder vår chaufför och hans vän (som satt i framsätet) vanligen försvann spårlöst på någon halvtimme, och naturligtvis ett otal incidenter på vägen. Vid ett stopp kämpade en truck med en sten som ramlat ner på vägen, som den knappt orkade med. Vid ett annat stopp försökte man med block och taljor och ställinor bärga en truck som kört ner i en ravin – chauffören var död, och trucken var ett dragspelsvrak. Många gånger var vägarna förvandlade till vattenvägar med de båda hjulspåren förvandlade till kanaler i långa sträckor. Ändå fick man en del goda foton här och där.

Vid raststället strax före bron över mot Gramphu och Kokhsar, där vi senast bjudits på whisky, uppenbarade sig ett helt festsällskap direkt från festivalen i Kaza i egen minibuss, och även de drog fram en egen whiskyflaska, dock inte *Green Label*. De drack upp allting själva. En av deras vackra damer var väldigt lik Eva Green.

Frågan var var vi skulle övernatta. Jag hade hoppats på Pang, även om det skulle vara lika kallt där som i Sarchu, som var ett ökänt ställe för sin dyrhet och iskalla klimat – ingen ville stanna där. Vi nådde Gramphu först vid middag efter 15 mil och sju timmar, en fjärdedel av vägen, så vi skulle knappast nå Pang före kvällen.

Strax före Keylong mötte vi en havererad motorcyklist, en rasande engelsman, vars kamrater kört ifrån honom. Vi stannade där för att se om vi kunde hjälpa, vilket vår chaufför tycktes kunna göra. Snart kom haveristens kamrater tillbaka, en israel med flicka, och var lika positiv och optimistisk som engelsmannen var arg. De undrade naturligtvis vart engelsmannen tagit vägen när han plötsligt var försvunnen. De fick sin förklaring till varför han hade stannat. Sedan kom ytterligare ett par på motorcykel, som också tydligt vänt för att se vad som hänt deras kamrater. Vi lämnade dem där. De kunde klara sig själva på sex man hand. Tydligt hade elkabeln gått av.

Vår chaufför och hans kompis stannade också vid ett ställe ovanför Keylong där för några år sedan en buss förolyckats med 20 passagerare. En stenbumling hade kommit

farande och träffat bussen just som den passerade förbi och slagit ut den. Det var ett vilt ställe med dålig väg, riskabla branter och bråddjup ravin. Bussen hade inte haft någon chans.

Vid den tredje checkposten i Darcha meddelade vår chaufför att det var bäst att stanna där ur temperatur- och klimatsynpunkt. Både Sarchu och Pang skulle vara alldeles för kalla. Vi hyllade beslutet och var ändå bara sex mil från Sarchu och hade tillryggalagt halva vägen.

På kvällen där i kyffet i Darcha bjöd chaufförens reskamrat generöst på whisky. Vi drack upp en hel flaska, och när den var slut köpte han en ny. Janne hade sina betänkanden mot detta med tanke på att chauffören följande dag skulle föra en jeep nästan 60 mil över en av världens svåraste vägar med fyra pass av vilka tre var över 5000 meter, men all denna whisky märktes inte alls följande dag. Tvärtom verkade den ha gjort susen.

Vi hade ju mött havererade motorcyklister igår, men det var ingenting mot vad vi gjorde idag. Denna höglänta *highway*, som mest löper på +4500 meters höjd, drällde av motorcyklister. Snart mötte vi en ny havererad sådan. Han var från Väst-Bengalen och helt främmande för dessa trakter, och hans stackars japanska motorcykel var mera som en moped. Han hade fått punktering och kunde inte laga den. Då vår jeep hade ett flak placerades minimotorcykeln på detta medan han fick sitta bredvid på flaket och följa med oss med sin knatter hela vägen till Leh. Hans kompis fick sitta mellan oss inne i bilen.

De långa pauserna fortsatte, och dessa komplikationer, med ständigt nya problem med den fastsurrade motorcykeln, som liggande läckte bensin, som måste samlas in i flaskor – vi blev tvungna att tömma dess bensintank i fem plastflaskor, som fick följa med och som alltså utgjorde faktiska bomber, som genom omskakning kunde utlösa statisk elektricitet och explodera, men i Pang blev vi av med dem, då de såldes och den ena reskamraten hoppade av, så att han som suttit på flaket fick hoppa in mellan oss i stället. Det var han som var från Väst-Bengalen. Han hade aldrig sett en tibetansk bönesnurra förut och häpnade storligen när den första uppenbarade sig inför hans klentrogna ögon. Det var en alldeles ny värld han kom till.

När vi närmade oss Tanglang La, det högsta passet på 5300 meter, anhopade sig stormmolnen, och på väg upp för passet bröt snöstormen ut. Vi hade inga problem med den, men det blev svårt att fotografera vid passet för snöns skull. Sex vilsekomna vägarbetare bad om lift med oss ned, och de fick alla plats hos motorcykeln på flaket. Fyra hoppade av vid det första lägret efter passet, medan två följde med ända till Rumtse.

Vår chaufför samlade således på sig uppgifter längs hela resan. Han var bara 25 och mycket seriös och tog uppenbarligen sitt ansvar för att hjälpa folk på vägen på allvar, vilket han klarade bra genom att vara så konsekvent saklig. Den havererade motorcyklisten igår, alla fripassagerarna, motorcykeln idag och dess vilsekomne bengaliske ägare, som trodde han kunde åka moped i Himalaya utan att få punktering, och hans beredvillighet att hjälpa minibussen vid Sarchu som fått punktering mitt i vägen mitt i vattenmassorna, alla dessa incidenter, som han tveklöst och beslutsamt gjorde allt han kunde för att avhjälpa, blev till en aktningsvärd och beundransvärd katalog.

När vi äntligen kom fram till Leh efter 13 timmar fick vi irra runt stan efter ett ställe som kunde åtgärda den punkterade motorcykeln. När jag och Janne äntligen kördes fram till Lung Snon, efter att vi blivit av med motorcykeln och den bengaliske gossen vid det fjärde försökta stället, var klockan redan 7. Det hade gått fortare med buss, då hade vi sluppit både

motorcykel, fripassagerare, outhärdlig digital dunka-dunk-musik och oändliga dröjsmål vid varje paus, men i stället hade vi fått besväret att i regnet klafsa fram med allt vårt bagage längs lervägarna från Gramphu till Kokhsar, där vi kanske fastnat eller ramlat i den slippriga geggan. Hade det varit roligare? Knappast. Kort sagt, fördelar och nackdelar tog ut varandra, och huvudsaken var att vi ändå kom levande fram till slut.

På Lung Snon mötte oss Legdan med öppna armar, och där i hemmet var allting i sin ordning. Till och med Karin från Holland var där, och vi gick genast upp till *Tenzing Dickey* för att stärka oss med en ordentlig *thenthuk*. Backloggen och uppdateringen på internet krävde en timmes extra arbete, men sedan kunde man äntligen genomföra en varmt efterlängtd dusch.

Janne bjöd på whisky, och man kunde utan betänkligheter hänge sig åt en hel natt i egen säng utan väckarklocka för första gången på tre dygn.

7. I Leh.

Janne ville att jag skulle summera vårt Spitiäventyr, vilket inte var lätt, då det hände så mycket. Det stora plusset var Karma, vår första jeefförare, som nästan överdrivet väl tog hand om oss. Det är viktigt att framhålla, att om vi stannat en dag extra i Manali, som vi först tänkt, hade vi aldrig kommit till Spiti, då vägen över Kunzun La stängdes strax efter att vi med svårighet passerat i regnet och blåsten och de aggressiva forsarna.

Den kontroversiella biten var naturligtvis trekken från från Demul till Dankhar, som inte gick som den skulle. Vi nödgades övernatta i Lalung på ett Home Stay i stället, som jag alltid aktat mig för, då de är svindyra. Inte nog med det. Janne gick upp till klostret som krävde 50 rupier i inträde och visade sig innehålla ingenting. Om han ville fotografera kostade det 100 rupier extra.

Desto vackrare var Dankhar, mitt favoritställe i Spiti, som var måhända ännu vackrare nu än förra gången, då jag kunde göra den lilla vandringen upp till sjön. Att vi nödgades stanna en hel dag extra i Kaza gjorde ingenting, då dagen bjöd på en alldeles sjusärdeles festivalprakt, då hela Spiti var där och uppklädda med extremt vackra flickor överallt. Oväsendet var stundom för mycket, och varje natt under festivalen var det högljudda supkalas i varje rum i hela hotellet med ideliga lokala gäster som gick fel in i vårt rum, men det var bara pittoreskt. Vår gode värd Phunchok bad om ursäkt för karnevalens kalabalik, men jag försäkrade honom att det var nästan bara njutbart.

Så över lag var Spitiäventyret minsann en upplevelse som man inte hade velat vara utan, trots det sällsamma i att Spiti varit utan ström sedan tre månader. Att den råkade komma tillbaka just vår sista kväll var en lyckträff.

Det nästan mest sensationella var det massiva motorcykeluppbådet längs hela vägen från Keylong till Leh. Vid Lachulung La på över 5000 meter hade ett gäng på 15 motorcykelknuttar samlats och höll på med att fotografera varandras motorcyklar. Med ett sådant överskott på motorcyklister måste det ju uppstå ett och annat haveri. Vi hade råkat ut för två.

Även i Leh var motorcyklarna ganska påträngande, och luften där var sämre än någonsin. Man visste inte om man var förkyld med halsbränna eftersom det var gaserna som frestade på luftrören.

Men mot kvällen träffade jag Skarma. Han var på kontoret med sin fru, som jag fick träffa för första gången, och hon var en intagande skönhet. Mitt problem i år var att jag bara hade tolv dagar på mig (efter de fem dagarna i Spiti) i Ladakh för helst både Nubra och Zanskar. Zanskarbussen var just nu i Zanskar, och man kunde inte veta när den skulle fara till Zanskar igen förrän den först kommit tillbaka från Zanskar.

Catherine från Lyon väntades till Lung Snon endera dagen direkt från Zanskar, så hon skulle kunna avge färsk rapport därifrån.

Karin var på Lung Snon till min stora fröjd, hon hade kommit för bara några dagar sedan och visste att berätta att man nu med jeep från Lamayuru kunde fara helt nära Lingshed med bara ett pass kvar till klostret. Skarma bekräftade dessa uppgifter. Från Padumhållet skulle det vara något längre, men helst ville man ju göra hela trekken från Padum till Lamayuru.

Jag sammanträffade med Skarma på nytt följande middag, och han hade ingenting nytt att komma med. Bussen var fortfarande i Zanskar, och ingen jeep hade dykt upp. Det lutade definitivt åt att vi fick nöja oss med Lamayuru, några dagsvandringar där omkring och kanske ett försök mot Lingshed, om man också kunde ta sig därifrån.

Därefter gick jag upp till överste Wangdus. Där var fullt av folk. Det hade det aldrig varit förut. Han hade en amerikansk familj på besök och dessutom en kollega från armén, som brukade köra motorcykel runt hela Indien. Han berättade ingående om sina erfarenheter från Kargilkriget och slaget om Sachienglaciären, ett slag som slagit alla rekord när det gäller höjden – det var på cirka 5000 meter. Vi satt en dryg timme där på tre man hand och diskuterade bland annat det muslimska problemet, ett problem som uppstår var det än uppenbarar sig muslimer, då de vägrar anpassa sig efter något annat än Koranen, innan han måste fara vidare på sin motorcykel och jag måste vandra vidare mina vägar. Han erbjöd mig lift, men jag föredrog att gå. Han hade svår artrit i knäna, varför han kompenserade sig med sin motorcykel, som han ständigt körde omkring i hela Indien med.

8. *Fast i Leh.*

Tyvärr hade jag fått en förkylning. Antagligen var det genom färden från Darcha till Leh med snöstormen vid Tanglang La med kalla fötter under en stor del av resan, men det är ovisst om jag blev smittad av Janne eller inte. Jag fick vara tacksam för att den drabbade mig mildare än honom, ingen feber, inga näsvattenfall, obetydlig hosta, bara ständigt ont i halsen och delvis förlorad röst.

Dessutom väntades Birgit till Leh söndag kväll. Om vi ville träffa henne måste vi vänta till tisdagen innan vi kunde fortsätta mot Lamayuru. Detta innebar ytterligare två dagars förlust. Hade jag varit ensam hade jag farit till Lamayuru i morgon, men det gick inte an att missa Birgit, när vi redan under mötet hos henne under försommaren hade beslutat att vi skulle försöka sammanstråla alla tre i Leh.

Om vi då tillbringade fyra dagar i Lamayuru skulle jag därefter knappast ha någon tid kvar för Nubra innan det gällde att återvända till Manali. Adjö alltså, alla vidare utflyktsplaner i Ladakh. Jag fick nöja mig med vad vi redan upplevt i Spiti.

Åter aktualiseras frågan om det är bättre att resa ensam eller med sällskap. Friheten och fördelen som ensam är att man aldrig behöver vänta på någon och alltid kan passa in. Det är alltid lika tråkigt att känna att andra väntar på en som att behöva vänta på andra. Samtidigt innebär sällskap alltid klara fördelar när det gäller ekonomi och säkerhet, och om det är ett sällskap som man trivs med är det ovärderligt. När jag reste med Halvar 2006 höll vårt samarbete i tio dagar innan han ville bli efter. Med Janne har det hittills hållit i fjorton dagar. Rytmen under de senaste sju åren har varit ungefär vartannat år i sällskap och vartannat år utan, och det verkar vara den optimala fördelningen.

Det var så och så med strömmen i Leh, och internet var mera nyckfullt än någonsin. Strömavbrotten kom och gick med förvånansvärt accelererad frekvens. Till exempel, på min älsklingsstuga *Tenzing Dickey* förekom fyra olika ljuskombinationer. Det förekom elektrisk belysning med taklykta vid varje bord, en stor solljuslampa i mitten av stugan och någon säkerhetsbelysning. Ibland var alla dessa på samtidigt, ibland slocknade en den ena och en den andra, ofta fungerade bara en, och den fjärde ljusvariationen var fullständigt mörker, då ingenting fungerade.

Catherine, den uråldriga krutgumman, ankom från Zanskar med ett tiotal vänner i höviskt följe av alla åldrar och flera nationer, både fransmän, engelsmän, schweizare och någon annan tyskatalande. Med henne diskuterade jag ingående möjligheten för oss att nå Lingshed, som visade sig små. En taxi till slutet av vägen skulle kosta 8000, den därpå nödvändiga vandringen skulle ta minst sex timmar och skulle bland annat innebära vadandet genom en ström som saknade broar. Denna ström kunde bara vadas igenom tidigt på morgonen. Komplikationerna tånade upp sig, och när Janne hörde om saken lade han ner det och beslöt att satsa direkt på Zanskar i stället. Han hade ju tid på sig i två veckor mer än jag.

Men på kvällen träffade jag Skarma, som berättade att det skulle gå en buss till Zanskar klockan 4 tisdag morgon. När jag berättade detta för Janne blev han själagläd och slog till genast.

Vi gjorde en utflykt upp till Danglas under eftermiddagen och besökte Birgits hotell på vägen ner och lämnade där en lapp om var hon skulle finna oss. När jag kom till *Tenzing Dickey* på kvällen efter att internet inte fungerat någonstans på hela dagen satt Janne och Birgit där. För första gången under vår tid i Leh var restaurangen fullsmockad, och vi fick vänta en timme på maten (bara för att vi var extra vrålhungriga) men hade ändå en trevlig kväll tillsammans. Birgit hade bestigit diverse berg omkring Markha och skulle nu göra trekken Lamayuru-Alchi på sex dagar med pass på 5250 meter. Hon är astmatiker men andas och mår bättre ju högre upp hon kommer.

Jag kunde göra en bokning för Janne hos Skarma, så att vi båda skulle bege oss tisdag morgon. Detta var efterlängt. Luften i Leh var förfärlig, och vi hade stannat för länge. Båda rosslade vi med våra förkylningar, men så fort vi kom ovanför staden kunde man andas utan ont i halsen.

Som förklaring till att internet inte fungerade någonstans i staden fick vi det lakoniska utlåtandet, att det var bredbandet som inte fungerade.

Den följande dagen, min sjätte dag i Leh, var förskräcklig. Nu hade förkylningen brutit ut på allvar. Jag forsade som ett vattenfall hela morgonen, men jag fick Janne att komma överens om sin vidare resa. Bussen hade inte kommit ännu, den kanske skulle gå på onsdag, och annars fanns det jeepalternativ.

Alla tycktes bryta upp från Lung Snon samtidigt. Karin skulle fara till Nubra, och det franska sällskapet på 11 personer skulle fara hem. Catherine, deras ledare och Nestor, ett litet energiknippe med en vilja och envishet av järn, blev utelåst en kväll och började ursinnigt banka på ytterdörren för att väcka hela huset tills jag kunde ingripa och visa henne var det trötta värdfolket hade lagt hennes nyckel på fönsterbrädet.

Sista kvällen hade vi middag på tre man hand, Birgit, Janne och jag, på Mona Lisa, då jag längtade efter kött. Vi hade en mycket trevlig samvaro, och nu började äntligen internet fungera igen. Jag kunde genomföra den viktigaste kommunikationstrafiken innan det blev för sent och sedan hinna packa om inför morgondagen före midnatt.

Det kuriösa var att Karin hade haft exakt samma vattenfallssyndrom som jag fastän hon inte var sjuk. Det var någonting med den giftiga dieselluften i Leh, när nästan alla stadens generatorer var på samtidigt. Lamayuru var innerligt efterlängtad.

9. Stormmoln i Lamayuru

Det kändes skönt att äntligen lätta ankar efter sex dagars tvångsenlevering, tre dagar för mycket. Men man var mycket medtagen efter förkylningen, benen ville inte riktigt bära, man var matt och svag, hostan och näsrinnandet hängde med, och Lehs dieseldunster hade bestått en med en bestående huvudvärk, som det var svårt att bli av med.

Bussen startade 8, och en korseld av olika dunka-dunk-högtalare och telefoner gjorde inte resan angenämare. I Nimmu blev det frukost, i Khaltse blev det en liten *petit déjeuner*, och vi nådde fram till Lamayuru halv ett. Men i bussen var några fransmän, en tysk jag träffat i Leh som skulle göra *baby trekken* på tre dagar, och en stor grupp vackra polska ungdomar, som satte sig längst bak, som polacker brukar.

I Lamayuru uppsökte jag genast mitt gamla hem, men tyvärr var mitt vanliga rum upptaget, hela den våningen var besatt av ett sällskap hindumän, så jag fick ta plats längst ner i källarvåningen, där det varken fanns toalett eller man kunde låsa dörren. Det gällde att, som det heter på göteborgska, "gilla läget".

Däremot tog mitt värdpar lika väl hand om mig som alltid. Efter någon vila försökte jag gå upp till Atitse, men mörka moln flockades hotande mot den sydvästra horisonten. Jag gick tills molnen blev för svarta. Sedan vände jag. Vinden var dessutom hård och kall, så det var ingen mening med att riskera obehagligheter.

En komisk incident: när jag gick upp för en av ravinerna satt det en man där. Jag undrade först vad han gjorde där. Plötsligt rusade han upp och flydde inför min ankomst hals över huvud i fullkomlig panik. Jag hade nästan skrämt ihjäl honom där han suttit och klämt fram ett visitkort. Det var inte meningen, och jag ropade efter honom: "*Sorry! Sorry!*" men han försvann med besked.

Internet fungerade liksom förra året förvånansvärt bra på hotell *Dragon*, bättre än i Leh, men strömmen kom först sju på kvällen. Fram till dess fick man treva efter tangenterna i nästan ett mörkrum medan skärmen bländade en. Det var nästintill omöjligt att få någonting skrivet.

Även min värdinna där tog överväldigande väl emot mig som alltid. På kvällen tillredde mitt värdpar en idealisk *thukpah* medan jag fick sitta på terrassen och njuta av solnedgången. Lamayuru var sig likt.

Min värd berättade att 30,000 turister hade inställt sina bokade resor till Indien i år. Orsaken var främst de brutala internationellt uppmärksammade våldtakterna i vintras, men även Kinas intrång i Nubra hade fått många att dra öronen åt sig.

Ändå var hans värdshus fullt av gäster, men de var alla hinduer från låglandet, och de var många. De var en hel skock, och de förde mycket liv och spelade sin avskyvärda inhemska skvalmusik, så *Shangri La* var inte ett lugnt ställe denna gång. Nästa gång jag kommer och finner mitt rum upptaget skall jag vända och återgå till *Dragon* i stället, men jag hoppas detta års turbulens är ett undantag. I mitt rum gick det inte att släcka belysningen utan att skruva loss glödlampan, som då är glödhet, inga mattor på stengolvet, stenhård huvuddyna, och så vidare, men maten var som alltid förträfflig. Jag hoppas kunna överleva alla dessa hinduer.

Naturligtvis kom mitt värdpar i klämma vid min ankomst. De kunde ju inte be mig gå till ett annat värdshus och måste samtidigt ge mig ett förskräckligt rum. Det är bara att "gilla läget".

Efter deras underbara middag gick jag ner till *Dragon* för en kopp kaffe. Där satt ett amerikanskt par som underhölls av en ung långhårig indier, som fördömde hela Indien med besked. Upprinnelsen till diskussionen var utan tvivel årets våldtakter, som lett till ett sådant ras i turiststatistiken och ekonomin, och han var inte nådig. Han fördömde i synnerhet de indiska storstäderna, enkannerligen Bombay och Delhi, som han menade att skulle vinna på några naturkatastrofer som skulle utplåna större delen av befolkningen. Han menade, att om man lyckas överleva Bombay i en och en halv dag, så har man därmed överlevt hela världen i hundra år. "Hela Indien är åt helvete, och det blir bara värre hela tiden."

Emellertid hade jag en mycket god natts sömn, och på morgonen gick jag till Wanla. Det tog bara drygt två timmar, och det var en njutning – min första riktiga *trek* detta år. Jag besökte klostret, som var stängt med ingen närvarande någonstans, och hittade sedan ett kyffe nere i byn, där jag kunde få te och *maggie soup*. På vägen tillbaka träffade jag en av mina medpassagerare från Leh, som visade sig vara italienska från Udine. Vi hade ett hjärtligt samtal på italienska innan vi tyvärr måste skiljas för livet, då hon var på väg vidare mot Alchi fyra dagar längre bort.

På vägen från Wanla råkade jag ut för två regnskurar, men jag var hemma igen halv 3, och på vägen upp mot Lamayurus kloster, där jag ämnade vederkvicka mig med en rispudding, satt Birgit på en vägsten och väntade. Hon hade för avsikt att besöka klostret, fastän det numera begärde 50 rupier i inträde även om man bara ville gå runt utomhus, medan jag nöjde mig med att gå direkt på restaurangen gratis. Hon skulle komma dit senare.

Deras rispudding var inte så god, generös och billig som den brukat vara, och med te kostade den 90 inklusive moms. Troligen skulle jag inte gå dit mera. Allt luktade profit, som

inte är en äkta klosterdoft. Birgit kom senare, och hennes citronte kostade 50. Hon gav mig en hel del tips om uråldriga artefakter i Leh som ingen kände till, och jag rekommenderade varmt *Dragons* internet. Vi var båda bekymrade över vädret, då även hon skulle vandra fyra dagar till Alchi. Mina regnskurar hade varit obetydliga, men på vägen till Lamayuru hade hon råkat ut för störtregn.

Det viktigaste med Lamayuru var emellertid något helt annat. Min dåliga hälsa var som bortblåst. Snuvan existerade inte längre, hostan hade blivit obetydlig, det gjorde inte ont i bröstet längre, kort sagt, så gott som ingenting återstod av sex-dagars-infektionen i Leh. Hoppas Janne kände det på samma sätt på väg till Zanskar, men ännu sista natten i Leh hade han hela tiden rosslat förfärligt. Tydligen behövde man inte resa hela vägen ner till Manali för att kurera sig från infektioner i Ladakh. Det räckte med Lamayuru.

10. *Nya vägar till Atitse*

Det massiva indiska sällskapet på Shangri La visade sig bestå av indiska arbetare uppe vid den militära depån ovanför Lamayuru från Bengalen och Bihar, som jag hade gissat. De kunde inte just många ord på engelska. De var ett överväldigande antal och tog plats och förde en smattrande högljudd konversation överallt men höll sig allmänt hövliga.

Problemen med internet i Leh spred sig till Lamayuru. När det inte fungerade i Leh fungerade det inte heller i Lamayuru, som också hade bredband, som esomoftast inte fungerade. Först sent på kvällen lyckades jag bryta mig igenom, och just då kom också Birgit. Hon menade att Ladakhs internetsituation var rena snurren, och jag höll med henne. Efter vår lunchträff på klostret hade hon gått upp till Atitse trots det hotande vädret, som inte såg ut att bli bättre.

På morgonen var himlen spräcklig, men efter hand skingrades molnen, och jag vågade mig upp mot Atitse. Emellertid var jag för ivrig. Än en gång visade det sig, när det var för sent, att jag hade gått för snabbt och för långt och hade missat avtagsstigen. I stället hamnade jag i en oändlig dal, som visserligen stadigt fortsatte i rätt riktning och uppåt, men jag var hopplöst vilsen, och det fanns inga indikationer om att stigen jag följde hade använts de senaste 20 åren. Likväl fortsatte jag uppåt, väl medveten om att klostret måste ligga bakom den närmaste bergsryggen åt söder någonstans. Till slut beslöt jag mig för att forcera denna ås och råkade riktigt illa ut.

Det finns vissa regler för trekking i Himalaya, som gör det säkert att vandra där, om man bara följer dem.

1. Pressa aldrig på.
2. Sakta uppför - gå med lugna långa jämna steg.
3. Brant uppför - se varken nedåt eller uppåt utan ha all uppmärksamhet på vad för fotfäste du utsätter dina fötter för. Kom ihåg, att du har bara en kropp.
4. Brant nedför - ta så korta och långsamma steg som möjligt.
5. Sakta nedför - ta det lugnt.
6. Om du får fel och tappar bort dig, vänd genast tillbaka och försök inte forcera dig fram längs okända osäkra vägar.
7. Var aldrig rädd för att ta ett steg tillbaka för att säkra fotfästet.

8. Stanna och vila så mycket som möjligt. Lyd kroppens behov alltid.

8½. Om du har bly i benen, lyft dem högre.

Det var punkt 6 jag hade brutit emot. Vilken tur att jag inte tagit Janne med mig till Lamayuru! Han hade aldrig klarat detta. Med glasögon (i hans fall +2) på vandring längs smala stigar och branta sluttningar i Himalaya är man ohjälpligt handikappad, då glasögon måste påverka balanssinnet negativt. Det var precis vad som drabbat honom på vår vandring i Spiti, där han ramlade och slog sig på väg ner från Demul till Lalung, och där han på vår vandring längs den riskabla stigen från Dankhar till landsvägen var hade det svårt och måste använda alla fyra. Det var vad jag måste göra nu utmed bergssidan längs fullkomligt okända livsfarliga stup, där marken hela tiden gav vika, så att man hela tiden var i glidning men ändå bara måste vidare – ingenting var farligare än att stanna, då lössjord är det mest farliga av allt, en fara som möter alla överallt i Himalaya, och där inga robusta kängor hjälper mot den fullständiga bristen på fotfäste.

Hur det nu var kom jag över och förbi den farliga bergssidan en halvmeter åt gången och oändligt långsamt, där enda sättet att inte störta ner var att understundom lägga sig platt mot bergssidan. ("Berget är din vän – din enda fiende är du själv.") Det var ohyggligt påfrestande, men man klarade sig förbi och fick åter fast mark under fötternas högre upp. Där såg jag en ko långt borta. Ännu längre bort och högre upp såg jag en fårjord långsamt röra sig. Alltså var jag ändå på rätt väg.

Till slut nådde jag ett krön med ett äntligt mänskligt livstecken i form av ett rös, som tydligen markerade ett pass. Långt borta såg jag Fotu La, det högsta passet mellan Srinagar och Leh på 4100 meter, som jag befann mig väsentligt högre än. Men långt där nere på andra sidan såg jag även klostret. Oavsiktligt hade jag tagit en genväg, och om jag bara hållit mig till stigen och dalgången hade den varit smärtfri och enklare än den väg jag alltid tagit, som var en oavbruten uppförbacke hela vägen till klostret. I stället hade jag kommit till ett pass högt ovanför klostret.

Jag gick ner men fann ingen i klostret utom en ensam munk i en av reträttcellerna. Min ungerske vän, som brukat vara här varje år, var inte här denna gång. Munken bjöd mig hjärtligt in och lagade te åt mig, men vad han än blandade i teet, så inte var det te. Det hade en egendomlig smak av både det ena och det andra, och jag avstod från en andra kopp och bad om vatten i stället. Detta smakade bättre.

Vi hade en angenäm stund tillsammans, han ville bjuda mig på lunch, men klockan var redan fyra, vandringen upp hade tagit två timmar och en kvart, och oväder var i görningen.

Jag hade regn hela vägen ner. Den tog bara 50 minuter, och vid stora vägen tog jag skydd i ett tesjapp just lagom innan den stora stormen kom. Teet var förträffligt och kostade bara 10 rupier. Jag väntade ut skuren och fortsatte hem. Där fick jag ett sjå med att skaka allt bergsdammet ur de trasiga byxorna. Vilken tur, att jag inte tagit mina finare byxor med mig till Lamayuru!

11. *Avsked från Lamayuru.*

Jag beslöt att stanna en dag till i Lamayuru mest för att närmare undersöka vägen jag funnit igår till Atitse. Jag startade samma tid och följde denna gång konsekvent dalgången

nästan ända fram till slutet, men denna gång hindrades jag av en oväntad komplikation. Något var fel med morgonens omelett. Jag vet inte vad min värd hade blandat i den, men det måste ha varit någon olämplig krydda, ty resultatet blev mitt livs hemskaste magvärk. Jag har aldrig upplevt något liknande. Jag trodde det var gas, men hur jag än hoppade jämfota kom det inte ut någon. Rapandet var besvärande, och jag hoppades nästan få upp det olämpliga för att bli av med det, men därav blev intet. Efter att ha vilat begav jag mig ändå upp på min vandring.

Koliken förföljde mig hela vägen upp, och understundom måste jag vika mig dubbel. Till slut övergav jag den trånga dalgången, som var ganska klaustrofobisk, man var inhägnad hela vägen utan någon utsikt, och tog mig upp mot vad jag trodde var passet, som inte syns förrän man är nära inpå det. Jag hade gissat rätt och fick min fulla belöning med kanske Himalayas mest fantastiska utsikt, och vädret var bättre idag än igår. Jag kunde lugnt ta mig ner till klostret, där tyvärr min munk denna gång inte var hemma, varför jag omgående lämnade platsen och tog den lättare, vackrare vägen tillbaka. Då var plötsligt varje spår av koliken lyckligt och spårlöst försvunnet.

Utan regn kom jag ner på 50 minuter igen, tog in på samma tesjapp och njöt där av mitt billiga utsökta te tills den unge innehavaren satte på sin outhärdliga aggressiva indiska våldtäktsmusik – det är utan tvivel denna suggestiva skvalmusik som utgör ackompanjemanget till alla de omtalade indiska våldtäkterna – varpå jag demonstrativt skyndade därifrån. Jag var hemma igen halv ett efter en fyra timmars *trek*. Nu kunde jag åtminstone vägarna.

Nere på *Dragon* hade jag min lunch i form av en riktig rispudding – det var här man skulle ta den. Min gamle värd på *Dragon* frågade mig varför jag inte längre bodde hos dem, som jag brukat göra. Han berättade att min värd på Shangri La brukade dricka. Det hade jag inte märkt, och gjorde han det var det hans sak, och det hade inte stört mig. Själv lät jag inte en dag gå utan min vanliga dos whisky, som höll mig frisk tills jag blev sjuk, och som då kurerade alla sjukdomar. Se bara på min bortblåsta förkylning.

Dock hade min värd på Shangri La problem. Han beklagade sig själv inför mig. Shangri La var populärt, många ville bo där, därför var det fullt, men av ständigt indiskt folk, som förde liv. Igår utanför min dörr, när jag redan gått och lagt mig, talade en av dem upphetsat och högljutt i sin förbannade mobil i minst en halvtimme. Vid ett annat tillfälle, när jag satt på terrassen och läste, kom en av dessa gäster, en *punjabi* med vacker hustru och barn, och satte sig bredvid mig och satte på sin indiska våldtäktsmusik. Jag protesterade genast, men ändå stängde han inte av den utan drog bara ner volymen. Han kunde inte förstå att den kunde störa mig i min läsning. Han var mycket arrogant, och min värd lät honom inte bo på hotellet med sin familj.

Det var inte alla dessa stökiga gäster jag i första hand saknade när jag lämnade Lamayuru. Aldrig hade jag konfronterats med en sådan turbulens där tidigare, och det var första gången på fem år som mitt gamla rum inte var tillgängligt. Ändå stannade jag längre än någonsin för den spännande utforskningens skull. Mitt gamla värdfolk nere på *Dragon* försökte övertala mig att bo hos dem nästa gång. Jag sade till dem som till Shangri La: "*Next year is another story.*"

Bussresan tillbaka till Leh avlöpte utan incidenter och vi var framme redan halv 2 efter fyra timmar med många stopp på vägen. Karin hade just kommit till Lung Snon tillbaka från Nubra, där hon hade haft alldeles för få underbara dagar, som alltid; men jag kunde inte få, som jag önskade, ett av de gamla billigare rummen i gamla huset med gemensamt badrum och kallt vatten. Min budget hade inte råd med samma rum jag haft med Janne för bara en person. Men när Legdan kom hem klockan 6 meddelade han mig att jag kunde ha lyxrummet för samma pris som ett av de gamla rummen. Samtidigt meddelade han mig att jag var skyldig 100 rupier på min frukosträkning från förra gången. Jag betalade genast de 100 rupierna, tackade och tog emot och gick och duschade. Det fanns inget varmvatten, men det gjorde absolut ingenting.

När jag gick till *Tenzing Dickey* för en välbehövlig middag där efter Lamayurus alltför saltade soppor och omeletter (jag hade behövt dra in bältet ett hål) satt Paolo Amati från München där. Vi hade setts på bussen från Lamayuru till Likir, där han stigit av för att göra *baby trekken*. Detta hade han lyckats förträffligt med, det finns ingen bättre introduktion till Ladakh, men han hade inte stannat i Themisgang utan fortsatt direkt ner till Nurla. Han hade övernattnat i Hemis Shukpachen, den bästa byn, och fått mersmak. I morgon skulle han fixa tillståndet för ett besök i Nubra, där han planerade stanna tre dagar. Han var första gången i Ladakh och första gången i Indien, han var botaniskt intresserad och skulle kanske bli trädgårdsarkitekt, så när jag frestade honom med Sikkims läckerheter med världens största artrikedom av rhododendron och orkidéer fick han nästan spader. Han blev helt enkelt tvungen att besöka Indien fler gånger.

12. Avfärdsproblem

Karin och jag var inte helt ensamma gäster på Lung Snon. Det förekom även två äldre franska damer, som visade sig vara systrar. De var med i samma sällskap som Catherine och hade bara Zanskar i tankarna, dit de tänkte bege sig på tisdag. Karin skulle följa med dem, så vi skulle alla fyra lämna Lung Snon på tisdag och lämna det tomt på gäster.

Naturligtvis pratades det i detta sällskap mycket om katastrofen 2010. Den yngre av de franska tanterna, som var professor i biologi, hade bott i Lung Snon när det hände och fått inte bara taket över sig, som spruckit inför det massiva regntrycket, utan även diverse syndafloder, som störtade rakt genom huset. Följande morgon var hela Leh och i synnerhet Choglamsar ett katastrofområde, där man än idag ser hela landskap av ruiner efter förödelsen.

Vi talade också om den sista stora goda säsongen 2009, när Dalai Lama gästade Lingshed och sov gott för första gången på evigheter, hela 9 timmar, medan han var van vid hälften. Det var det året jag gjorde min hittills sista stora goda trek i Zanskar till Phuktar. Nu höll väl Janne på med samma sak.

Den sista dagen blev för bedrövlig. När jag gick till busstationen för att köpa biljett visade det sig att det inte skulle gå någon buss på ingen visste hur många dagar, kanske två, kanske tre eller flera. Jag hänvisades till en privatbuss, en sådan där vidrig turistbuss som vi anlitat för två år sedan med middag och övernattning inklusive, för mera än det dubbla priset. Biljetter kunde inte köpas där, utan jag hänvisades till ett hotell någonstans i staden

som lät som Adel. Något sådant hotell fanns inte. Först långt senare kunde jag identifiera detta hotell som Yak Tail.

Då hade jag redan en annan biljett. På måfå gick jag in till en byrå med lapp utanför om buss till Manali, och expediten där var mycket förbindlig. Vi kom överens, och jag skulle infinna mig på nytt klockan 2 då han skulle visa mig var jag skulle stiga på bussen klockan 4.45 på morgonen. Det enda han visste om Finland var att det var världens minst korrumpade land. Jag påpekade, att det betydde inte att det var kliniskt korruptionsfritt.

Denna träff äventyrade min planerade avskedsvisit hos överste Wangdus, som skulle ta minst tre timmar. När jag kom till byrån klockan 2 var expediten inte där, men där satt en hjärtlig ung man från Zanskar som var guide främst för fransmän, som berättade att min man var nere på busstationen för att ta reda på rätt bussnummer, där han blivit försenad, då kontoret var stängt där tills vidare, men han skulle komma inom en halvtimme. Efter en halvtimme ringde han och sade att kontoret fortfarande var stängt.

Under tiden diskuterade vi Zanskar med guiden. Han bekräftade att två människor försvunnit där under de senaste dagarna. Det var två lokala flickor mellan 20 och 30 år som trodde sig kunna vinna tid på att i stället för att använda bron högre upp vada genom strömmen, men ingenting är så förrädiskt i bergen som vattenströmmar. Floden hade ryckt båda med sig, och de hade fortfarande inte hittats.

Han menade också att den bästa vägen mellan Padum och Lamayuru var att starta i Padum, inte Lamayuru. Detta skulle nu bli mitt drömprojekt för nästa år, att äntligen få uppleva Lingshed. Vi talade också om *trekken* Stongday-Phuktar, som han menade att krävde fyra dagar, en trek på 55 kilometer över ett 5000-meters pass två timmar ovanför Stongday. Resten skulle vara nerförsbacke men genom helt obebodda trakter.

Till slut kom min man till rätta, och han kunde ge mig mitt bussnummer och visa mig hållplatsen, som var lätt inom räckhåll från Lung Snon. Därmed var allt äntligen ordnat för min nerfärd, men klockan var över 3. Jag skulle inte ha tid längre för en visit hos överste Wangdus.

Det värsta var emellertid internet, som envist inte fungerade någonstans under hela dagen. Jag diskuterade problemet med min guidevän, men han menade att problemet berodde på korruption. Elektricitetsproblemet, med generatorer som måste snurra i hela staden från morgon till kväll, berodde också på korruption. Dammygget vid Alchi, som skulle ha försett hela Ladakh med elektricitet, sprack, då konstruktörerna försökte komma undan med att använda en billigare, svagare cement, som inte höll. Dock borde bredband fungera oberoende av korruption.

Karin hade också haft ständiga problem med internet, då hon gång på gång råkat ut för att ha skrivit långa brev som sedan bara utplånades när internet plötsligt upphörde att fungera. Det fungerade inte alls under hela min sista dag i Leh.

När jag satt vid min middag i Tenzing Dickey dök plötsligt Birgit upp. Hennes trek till Alchi hade inte varit helt lyckosam. Deras *home stay*-övernattningar hade lämnat mycket att önska, och till en 12 timmars vandring fick de bara med sig två *chaupathis*. De skulle ha gått till Chilling men var för trötta vid det näst sista passet och tog en enklare genväg till Alchi.

Kvällens avslutning blev dock med Karin på Tashi. Hon satt där ensam när jag kom in för att ta en sista kopp te, och den goda stunden tillsammans hade vi gemensamt intresse av

att förlänga. Vid ett tillfälle uppstod ett av dessa alltför talrika strömavbrott, allt blev svart, och värdinnan kom med stearinljus. När strömmen återkom kom hon för att ta bort stearinljuset och slog det då i golvet av oförsiktighet, så att mina fina enda kvarvarande byxor blev nedstänkta av stearin. Ännu ett minne av Ladakh.

13. *Ett skrämskott*

Hur kommer det sig att Lamayuru och Leh är så extremt olika klimatmässigt, Lamayuru i positiv bemärkelse och Leh i motsatsen, fastän de ligger på exakt samma höjd av 3500 meter? Man skyller Lehs dåliga klimat på den extrema torrheten, men Lamayuru är ännu torrare. Min guide från Zanskar gav en intressant förklaring.

Det är något i jorden i Lamayuru som trots det extremt torra klimatet hela tiden bevarar en viss fuktighet i jorden fastän där inte finns någon flod, men där finns en ständig källa, kring vilken Lamayuru har vuxit upp som en ständigt blomstrande oas. I Leh finns det ingen fuktighet i marken, utan allt vatten kommer från bergen i form av smältvatten. Denna källa i Lamayuru betraktas som helig och har hållit denna oas, som en gång var en stor sjö, vid blomstrande stilla liv i tusen år. Leh har tillkommit betydligt senare.

Vi hade tur med vädret när vi lämnade Leh klockan 5 på morgonen. När vi färdades upp för Tanglang La var himlen klarblå, och man behövde inte ens ta på sig strumpor. Vilken skillnad från snöstormen vid ankomsten! Fastän det var samma sorts turistbuss som den dödligt långsamma för två år sedan var denna resa bättre planerad, då stoppen blev få och effektiva, och hela resan till Keylong tog bara 13 timmar, så att vi kom fram före skymningen. Bland passagerarna var två israelitiska mycket unga par, ett äldre par från Hambuerg, en ung tysk från Bayern som var i Indien för första gången och ändå hade gjort hela treveckorstrekken Darcha-Lamayuru, en ung fransman från Nice som filmade nästan hela bussresan, och en nittonårig engelsman från Cornwall, som såg precis ut som en finne.

Denne unge man hade löst en otillräcklig biljett, så han fick ingen tältplats i Keylong, utan jag fick hjälpa honom till en säng i mitt gamla härbärge vid busstationen för 100 rupier, vilket han var tacksam för. Mina tibetanska tvillingbröder var tyvärr inte där, så jag fick nöja mig med en hälsning genom den enas fru.

På vårt busshärbärge i tält fick vi en överdådig middag med ris, grönsaker, både kokta och färska, linser och fruktcocktail till efterrätt. Även frukost skulle ingå. Hela resan förflöt smidigt, och det förekom inga incidenter eller någonting att anmärka på.

Det visade sig att min unge engelsman Dan blev den som drog det längsta strået. Alla andra frös ihjäl eller sov inte alls. Det var iskallt i tälten, som i det iskalla Sarchu, där ingen längre vågade övernatta av risk för att frysa ihjäl, vi hade täcken, men de var iskalla och alldeles för korta, då de var anpassade efter små hinduer och ladakhier. Vi var fem i vårt tält, och en av dem, en hinduisk äldre men annars trevlig man, var den värsta snarkaren jag någonsin råkat ut för. Han förde helt enkelt oväsen – och sov själv med öronskydd. Min närmaste granne, den unge tyske gröngölingen, flyttade helt sonika ut och bytte tält. Den kylslagna situationen blev inte bättre av att jag ständigt måste gå ut och kasta vatten. Min hosta hade återkommit i Leh, och den hjälpte till med att hålla oss inklusive mig själv vakna genom hela natten.

Under tiden gottade sig Dan under ett tjockt täcke i en väl tempererad sovsal och sov utomordentligt gott hela natten – för 100 rupier.

Något plåster på såren blev den frukost vi bjöds på 6.30 med potatis, chaupathis och te i obegränsade mängder. Vädret var hyggligt, och vi satte av klockan 7. 10.30 nådde vi Rohtang, och där väntade dagens välsignelse. Vädret var ypperligt, och uppe vid passet stannade bussen för att låta oss fotografera. Det hade aldrig hänt förut. Jag, Christophe, tysken och Dan rusade alla upp till toppen av passet och fullkomligt frossade i fotografering.

Som väntat blev nedfarten den enda svåra etappen av resan. Som vanligt tornade trafikhindren upp sig i form av vägarbeten, vägmaskiner, väntande truckar, grävskopor och andra sådana skrymmande långsamma vägmonster. Halv ett var vi nere i Manali efter denna djupdykning på 2000 meter ner in i tjockare och mera syremättad luft, där det var varmt och skönt och fuktigt. Regntiden var inte helt slut ännu, men det märktes att turismen till Ladakh börjat avmattas kraftigt. Raju tog emot mig på stationen, som om han väntat enkom på mig, och efter tillbörligt avskedstagande till alla mina duktiga medpassagerare knallade jag iväg uppåt mot mitt hem. Av ren rutin kände jag efter plånboken och passet i jackans innerficka. De var inte där.

Något sådant hade aldrig hänt förut. Jag rusade tillbaka till stationen, konduktören och Raju var ännu där, och de hjälpte mig att leta både kring bagageutrymmet längst bak, där jag tagit av mig jackan för att damma av den fruktansvärt dammiga ryggsäcken, och inne i bussen, men de stod bara inte att finna.

När jag tagit av mig jackan hade jag lagt den på väskan för att göra ryggsäcken igenkännlig, och när jag tagit den på mig igen hade jag fått den upp och ner. Då måste plånboken och passet ha trillat ut. Stationen vimlade av krymplingar och tiggare som kunde ha sett sin chans.

Till slut inne i bussen bad mig konduktören närmare undersöka jackan. Jag hade redan gett upp och trodde det var hopplöst, när plötsligt plånboken hoppade fram på golvet. Var kom den ifrån? Raju undersökta jackan närmare och fann även passet – i ärmen. På något sätt hade alltså plånboken och passet rymt ur bröstfickan och sökt sig in i rockärmen. Vilken lättnad! Jag hade aldrig ställts inför så kritiska möjligheter tidigare som en verklig förlust av pass och plånbok hade kunnat innebära.

Jag knallade hem till Greenland och gjorde mig hemmastadd i ett enklare rum, firade hemkomsten med en whisky, och begav mig omgående ut i staden för att i första hand åtgärda skadorna efter flera dagars katastrofal brist på internet uppe i Ladakh – min *backlog* måste vara fruktansvärd.

14. *Manali och Dharamsala*

I Manali ägnade jag mig huvudsakligen åt vandringar, studier och skrivande, men Johannes fann mig där. Vi hade egentligen bestämt att träffas i Dharamsala, men han visste sedan gammalt att jag brukat tillbringa några dagar i Manali innan jag kom till Dharamsala och att jag alltid bodde på samma ställe, så han föregrep mig.

Vi pratade i princip mest bara om Tibet, där tillståndet var värre än någonsin i och med de hundratals självmordsförbrännarna i protest mot Kinas omänskliga diktatur. Det största

problemet i Kina är att regimen själv har slagit ut hela rättssystemet. Ingen advokat får tjänstgöra om han inte svär lojalitet mot partiet, men utan rättssystem baserat på strävan efter rättvisa kan ingen stat fungera. Det är det samma i de flesta muslimska länder. Problemet kan bara åtgärdas med regimen fall och ny grundlag och lagstiftning. En stat som själv sätter lagens neutrala rättvisa ur spel begår självmord på lång sikt – alla kommer att vända sig emot den. Därför kan ingen diktatur i längden bestå.

”I stället för att tjäna rättvisan har justitia tagits som gisslan av diktaturens godtycke. Den rättsliga attityden till medborgarna är: ’Alla är skyldiga till något. Vi kan bara inte undersöka och åtala alla.’ Men alla som blir undersökta blir åtalade.”

Han menade att tibetanerna var mest i farozonen bland jordens utrotningshotade folk, åtminstone i deras hemland.

Jag bad honom följa med mig till Dharamsala, men han hade annat att göra.

Den natten åskade det och blixtrade det, och det var nästan att jag blev tveksam inför att lämna Manali – vädret var alltid bättre här än i Dharamsala. Ändå tog jag bussen klockan 7 på morgonen när regnet hade lugnat ner sig något, och resan blev ganska effektiv och uthärdlig tills vi kom fram till de sista orterna före Dharamsala. Det är alltid så. I Jolindar Nagar blir det alltid ett alltför långt uppehåll, och sedan skall bussen köra in och stanna vid alla de återstående busstationerna, Baijnath, Palampur och allt vad de heter. I Palampur ombads jag än en gång byta buss, men jag slapp betala extra.

På denna bussresa blir trängseln alltid värre ju närmare slutet man kommer, och till slut var bussen sprängfylld mest av tanter och småbarn, som alla fick stå och skrika i mittgången. Klockan 5 efter precis 10 timmar kom vi fram till Dharamsala, och en timme senare var jag uppe i McLeod Ganj och installerad i mitt gamla hotell i samma enmansrum jag hade förra året men för 150, 40 rupier dyrare. Min gamle evige värd kände genast igen mig, och här möttes jag av en glad överraskning.

Jag hade prövat Indiens nya Wi-Fi-system tidigare men utan framgång, då anslutningen varit god men jag ändå inte kunnat öppna ett enda mail. Mitt hotell *Seven Hills* hade uppgraderat sig till Wi-Fi, och här fungerade det ypperligt. Min första session med detta system här blev en 100-procentig fullträff. Jag var glad att jag förblivit detta härbärge trogen, fastän jag vid avstigningen från bussen i McLeod ansatts av ett gatlopp aggressiva hotellförsäljare och inkastare. Jag lyckades skaka av mig dem en efter en, och när jag kom fram till *Seven Hills* var ingen kvar.

Vädret var det si och så med, inte det bästa men inte heller det sämsta.

Jag gick genast till Tsongkha för att få mig ett skrovsmål efter dagens slit. Där hade de hög musik i högtalarna, och jag frågade damen vid disken om hon kunde sänka volymen. Hon var ung och förstod inte engelska. Jag vände mig till en annan som frågade: ”Vad är det för fel på musiken?”

”Det är inte musiken det är fel på, det är högtalaren och volymen!”

Och jag gick till ett annat ställe som var tyst och bara stördes av andras dunka-dunk i närheten. Min gamla värdinna på *Gakyi* kände genast igen mig, vi hade en hjärtlig konversation, och jag fick en ypperlig *thenthuk*. Det behövdes inga fler kryddor där.

För att fortsätta min Eriksgata gick jag till *Nick's Café* för att på traditionsenligt vis inmundiga deras goda kaffe med en *brownie*. Värdinnan kände genast igen mig och hälsade

mig välkommen. Det hade regnat även i Dharamsala på morgonen, men annars fortsatte vädret bli bättre. Hon berättade, att McLeod varit fullkomligt tomt på turister hela juli, vilket aldrig hänt förut. De uteblivna turisterna, menade hon, berodde inte så mycket på de upprepade våldtäktsskandalerna som på den förfärliga översvämningskatastrofen i Uttaranchal.

Denna fick jag höra mera om uppe vid Triund. Det var inte bara Uttaranchal som var drabbat, utan även i Dharamsala hade ett trettiotal hus kollapsat till följd av det accelererande extremvädrets tilltagande regnkatastrofer till följd av klimatkrisen, som är särskilt övertydlig just i Himalaya. Särskilt bävar man i Nepal inför Mount Everest. Där brukar en glaciär spricka vart 300-e år, när den har mättats med is och vatten, varpå den drar med sig allting i sin väg – det hände senast för 300 år sedan. Kathmandu, som en gång varit en sjö, ligger mitt i prick för en sådan katastrof.

Det är inte bara bergen och de smältande glaciärerna. I stort sett varenda jättedamm omkring i Himalaya är byggd i jordbävningsområden mot bättre vetande i en tid när man frångår fossila bränslen och vattenkraft för sol- och vindenergi. Ingen i Uttaranchal ville ha Tehridammen, som dämmer upp Ganges, och om en jordbävning inträffar där, vilket måste hända förr eller senare, så försvinner Rishikesh och Haridwar.

Den 22 augusti hade två unga män försvunnit i bergen ovanför Dharamsala. Man hade sökt dem sedan dess, och undsättningsstyrkan ökades hela tiden. På min födelsedag den 10 september var det kalasväder med solsken och värme, tills man kom upp. Då kom dimmolnen och lägrade sig omkring bergen. Vid *Snowline* såg man ingenting. Ändå var där en uppsjö av folk, getherdar och lokala bergsbor. När jag gick ner mötte jag undsättningspatrullen på båg upp för bergen i ett nytt försök att finna de sedan 18 dagar förlorade, medan dimman lägrade sig och regnet när som helst kunde bryta ut med nya störtfloder.

15. *Dåligt avsked*

Min födelsedag firade jag bland annat med att gå till tandläkaren. Jag hade förlorat min tandläkare i Göteborg, den utmärkte och varsamme Anders Åsbrandt, som dessutom hade anständiga priser, efter januari förra året då han gick i pension. Jag hade således inte blivit mönstrad i munnen på mer än ett och ett halvt år.

För sju år sedan hade jag imponerats av en tandläkare i Dharamsala, som räddade en visdomstand med att lyckas reparera den i stället för att dra ut den, vilket jag besökt honom för. Därmed höll den i ytterligare fem år, och jag har fortfarande en hel stump kvar efter att resten disintegrerat. Tyvärr var han inte kvar, utan jag blev i stället omhändertagen av mjuka kvinnliga händer.

Hon gjorde en detaljerad undersökning och kartlade hela munnen. Som minne fick jag en karta över tänderna med noggranna instruktioner om allt som behövde göras. Två tänder behövde dras ut, och fem tänder behövde tillsyn och uppdatering med förnyade plomber. Alltsammans gick på 20 minuter och kostade 100 rupier. I Göteborg hade samma undersökning kostat 50 gånger så mycket.

På väg upp och ner för Triund mötte jag bland annat ett danskt par och ett sällskap glada ryska damer från Moskva. Den sista dagen var emellertid värre än den första. Det var melankoliskt att se hur ett massivt uppbåd till räddningspatrull hade mobiliserats för att söka igenom bergen efter de två försvunna fransmännen medan allt man såg var bara dimma. (Följande år frågade jag om fransmännen någonsin hade återfunnits döda eller levande. Nej, de hade aldrig ens återfunnits döda.) Fastän det ösregnade hela vägen ner för berget mötte jag ideligen nya sällskap på väg uppför iförda regnställ och med hela utrustningen med hästar och ryggsäckar. Om det är något man inte skall göra är det att ge sig upp i bergen när det regnar.

På vägen ner råkade jag ut för en penibel situation i ösregnet. Det var första gången jag hade lös mage under hela resan, den hade blivit lös sedan mitt förråd av whisky och Jägermeister tagit slut, och jag hade inget val än att sitta under paraplyet utan byxor. Naturligtvis skulle det just då komma upp ett nytt sällskap. Jag besvor dem och ursäktade mig med att jag inte hade något val, och de var mycket förstående. "Det är bara naturligt," sade de och lät mig fortsätta och avsluta mina behov halvnaken under paraplyet i fred.

Det regnade hela eftermiddagen, som nog blev den regnigaste dagen under hela min resa, men när jag bröt upp till klockan 6 och hela tiden hade tänkt, att det i alla fall inte skulle bli svårt att lämna detta plaskhelvete, så skingrades med ens molnen, och himlen blev så blå att den inte kunde bli blåare. Plötsligt var det idealväder som härskade, och när bussen lämnade McLeod Ganj bjöd vädret på den vackraste tänkbara solnedgång.

Resan blev otursförföljd. Allt gick fel. Klockan 2 måste bussen stanna för att byta hjul. Det var tydligen punktering på gång. De höll på i det oändliga, och när de äntligen fått hjulet på plats igen läckte tydligen däcket fortfarande, så att de måste ta av det och börja om hela punkteringsproceduren från början. Under tiden gick tiden, och jag blev nervös. Mitt flyg skulle ju knappast vänta på mig. Jag påtalade detta för chauffören, och han lugnade mig med att försäkra att vi skulle vara i Delhi klockan 7. Mitt flyg gick 10.15.

Vi nådde Delhi klockan 8 två timmar försenade. Jag hade aldrig tidigare råkat ut för något haveri med denna statsägda, trygga buss. Vid busstationen påstod alla att det inte längre gick någon buss till flygplatsen. Jag måste ta en lokalbuss. Naturligtvis var detta nonsens, och vi passerade mycket riktigt senare bussen till flygplatsen, men jag hade inte tid att springa runt och leta utan måste ta en autorickshaw. Han krävde 400 när taxan var 250. Gamarna flockar sig runt en när det är kris.

Vid Connaught Place i hjärtat av New Delhi gick autorickshawn sönder. Jag måste fortsätta med en annan, som vägrade köra mig ända fram, utan sista biten måste jag ändå ta en buss. När jag kom fram till flygfältet var klockan 9. Mitt flyg hade redan öppnat dörrarna för *boarding*.

Jag hade ju inte ätit något sedan lunchen igår och måste ändå få i mig någonting, varför jag gick till bokkaféet längst bak i terminalen. Där fungerade inte temaskinen. Förtvivlad frågade jag om åtminstone kaffe fungerade, och det gjorde det, men det fanns ingen mjölk. Med kaka till kostade det smutsiga skräplortvattnet 130 rupier, mer än en hel middag. Men jag kom slutligen med flyget – i sista minuten.

I McLeod hade jag haft ett svårt val mellan att köpa en bok av Ian McEwan som jag inte läst, "*The Daydreamer*", eller en liten flaska whisky. Jag föll för den större svagheten,

whiskyn, då magen inte varit kurant på hela dagen, och det visade sig faktiskt vara det rätta valet. Den förde mig genom alla kriserna under natten och morgonen och återställde magen.

Trots alla dessa kriser under hela resan på löpande band – Spiti utan elektricitet, Pindalen otillgänglig för *trekking*, Jannes infektion, som jag som hans rumskamrat naturligtvis måste bli drabbad av, väntetiden i Leh som omintetgjorde Zanskar och Nubra för min del, stöket i Lamayuru med hinduerna som ockuperade mitt hotell, det förskräckliga fortsatta regnandet fastän monsunen var över, och den paniska nedresan från bergen, så måste resan betraktas som en succé – för sammanlagt under 8000 kronor under 32 dagar. Infektionen hade lyckligtvis inte gått ner i lungorna, vilket räddade resan.

Så fort man kom upp i luften och fick distans till världen blev allting bättre. Vädret var äntligen gynnsamt, och man kunde se en tredimensionell karta av hela Petersburg från 12,000 meters höjd så tydligt, att till och med Nevskij Prospekt kunde urskiljas. Vi flög över Estland och sedan över Finska Viken rakt över Hogland, så att man kunde studera även denna ö i detalj och därefter hela Pellinge skärgård med Sandö och Virskär i centrum. Vidare såg man hela Sarvsalö med Tavistholmarna hur tydligt som helst innan vi serverades även hela Borgå från luften före landning vid H-fors. Säkerhetskontrollen där var lika massivt enerverande som alltid med tusentals i köerna, mest bara japaner, som också blockerade passkontrollerna i oändliga köer. Man längtade upp i luften igen och nästan tillbaka till Himalaya – vid en kort genomgång av min e-post på Vanda förelåg ett erbjudande från Finnair om bara 3900 till Delhi. Man var beredd att slå till genast.

Johannes hade rekommenderat för mig att besöka en ny hippiekoloni ovanför Dharamsala mellan Bhagsu och Dharamkot, som verkade vara något liknande det berömda Auroville nere i söder – ett idealsamhälle drivet helt ideellt utan kostnader med bara grön energi, ayurvedaklinik, avståndstagande från alla miljögifter inklusive skvalmusik, internationell inriktning, med mera, som gjorde reklam för sig som "den nya hippiegenerationen". Det skulle vara den fjärde i så fall sedan 60-talet. Denna rörelse fortsatte alltså otvivelaktigt att blomstra och finna nya vägar bort från det giftiga samhället. Regnandet omintetgjorde mina möjligheter att söka mig ditåt, då jag inte visste exakt var det låg och jag prioriterade bergen, men nästa gång skulle jag gå dit och se närmare vad det handlade om.